Voorjaar 2018

De Natuurkijker

Nieuwsblad van IVN en KNNV Amersfoort e.o.

Natuurlezing: Libelles
Lentewandelingen en natuurexcusies
Lieveheersbeestjes en Spinnen
IVN Jaarverslag en IVN weekend
Natuuracademie: Uilen, Vleermuizen en Insecten

ivn beleef de natuur!

KNNV vereniging voor veldbiologie

IVN excursies maart-mei 2018
Drie lentewandelingen

Stadse stinzenplanten en bomen

Datum: zondag 18 maart, 14.00-16.00 uur
Start: Koppelpoort, hoek Grote Spui/Plantsoen Noord, 3811 GA Amersfoort

Op zondag 18 maart organiseert het IVN een excursie over de oude stadswallen van Amersfoort. Dit plantsoen rond de stadskern heeft vier verschillende namen: Plantsoen Noord, Plantsoen Oost, Plantsoen Zuid en Plantsoen West. We noemen dit ook wel het Zocherplantsoen, want het is in 1840 aangelegd in de Engelse Landschapsstijl door de tuinarchitecten Zocher en Van Lunteren. In de eerste helft van de negentiende eeuw hadden de stadswallen hun functie verloren. Het toenmalige stadsbestuur besloot de muren en poorten af te breken en de wal in te richten als stadsplantsoen. Zo is de functie van de stadwallen veranderd door de eeuwen heen: van de geborgenheid van de ommuurde stad, slechts toegankelijk door poorten, naar de openheid anno 2018. Tussen 2000 en 2007 is het plantsoen opnieuw ingericht. Tijdens de excursie is er naast de bomen ook aandacht voor de stinzenplanten.

Meer informatie:
Piety Vernooij, tel. 033-4555752

Vogels in de wei

Datum: zondag 15 april, 14.00-16.00 uur
Start: Gemaal Zeldert, nabij Zuidereind 35, 3741 LG Baarn

IVN-Amersfoort neemt u tijdens de excursie van zondag 15 april mee naar de oostoever van de Eem. We lopen een gedeelte van het Netelenburchpad. We zien dan vanaf de recent opgehoogde dijk het open weidelandschap. Hier komen nog steeds relatief grote aantallen weidevogels voor, dankzij de hoge grondwaterstand. We hopen op soorten als kievit, grutto, scholekster en tureluur. Misschien ook nog een verlate kemphaan, als doortrekker. Misschien zijn ook andere verlate wintergasten nog te zien: brandganzen en kolganzen. Ook de kleine vogels, zoals graspieper en veldleeuwerik, kunnen we mogelijk al zien of horen.

Gemaal Zeldert staat pal naast een kolk die bij een dijkdoorbraak is ontstaan

Meer informatie:
Dick van Etten, tel. 033-4700155

‘Groene Dag Wandeling’ Schothorst-Zielhorst

Datum: zondag 27 mei (!): 14.00-16.00 uur
Start: rechts van de ingang van Het Groene Huis, Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort

Knuppelpaadje door de vijver van Emiclaer

Park Schothorst ligt als een groene oase tussen de bebouwing. Het omringende, oorspronkelijk agrarisch gebied is inmiddels vervangen door woonwijken. De in de jaren negentig gebouwde wijk Zielhorst is de eerste wijk in Amersfoort waarbij landschapselementen werden opgenomen in het ontwerp. Rondom de nieuw gegraven vijver van Emiclaer ontstond nieuwe natuur. Project Zielhorst-park werd een experiment met vernieuwende architectuur, waarvan het Russisch paleisje een bekend voorbeeld is. We lopen op zondag 27 mei langs de buitenrand van het park en we zullen de oude en nieuwe elementen in deze wijk bekijken. We staan stil bij de geschiedenis van het gebied en bij de natuurwaarden die we tegenkomen.

Meer informatie:
Wil Schonewille, tel. 033-2572783 of 06-51402753

Meer agenda

21 maart - Minicursus Uilen
3 april - Natuurlezing Libellen
21 april - Vroege vogel tocht
25 april - Minicursus Vleermuizen
15 mei - Natuurexcursie Nederland zoemt
16 mei - Minicursus Insecten
5 juni - Natuurexcursie Jaar van de Huiszwaluw

De Natuurkijker

Redactioneeltje

In ons allereerste redactioneeltje willen we onze voorganger Kees Quaadgras bedanken. Hij heeft ons bliksemsnel ingewerkt en hij blijft op de achtergrond nog een tijdje actief als coach van de nieuwe redactie. Bovendien mogen we nog naar behoefte putten uit zijn enorme fotoarchief. Jullie zullen dus nog zeer regelmatig een plaat van Kees Quaadgras aantreffen op de voorzijde van de Natuurkijker.

In de eerste 'Natuurkijker' van de jaargang 2018 vinden jullie het 'Jaarverslag 2017' van de IVN-afdeling Amersfoort. Daarnaast krijgen jullie natuurlijk de 'Groene Agenda', een overzicht van allerlei groene activiteiten in de maanden maart, april en mei. Bovendien zorgen we in deze jaargang voor drie vaste rubrieken. Henny de Bruin portretteert in iedere aflevering een spin die je in je eigen tuin of huis kunt aantreffen. Joop de Wilde zet in iedere aflevering een echte stadsplant in het zonnetje. Kees de Heer bespreekt in iedere aflevering een spiksplinternieuw boek, waar natuurliefhebbers hun winst mee kunnen doen.

Kees Quaadgras heeft de 'Natuurkijker' jarenlang in zijn eentje gemaakt. Het nieuwe redactieteam is van plan om de taken over meer schouders te verdelen. Kees de Heer doet voorlopig het redactiewerk en Marian Marseille zorgt voor de lay-out. Het nieuwe redactieteam wenst jullie veel leesplezier met onze eersteling.

Marian Marseille, Olav-Jan van Gerwen en Kees de Heer

Van het bestuur

Na het aangekondigde vertrek van Kees Quaadgras als redacteur van de Natuurkijker zag het er een poosje somber uit voor ons mooie blad. Niet zeker was of het zou voortbestaan. Gelukkig sprak Olav Jan van Gerwen de intentie uit een redactie te willen gaan vormen van IVN en KNNV. Kees de Heer (IVN) en Marian Marseille (KNNV) sloten aan en op dinsdag 13 februari vond een vruchtbare doorstart van de Natuurkijker plaats. Wij wensen de nieuwe redactie heel veel succes en hopelijk ook veel plezier met het maken van de Natuurkijker.
Namens de beide besturen, Ruud van Nus, voorzitter IVN

Bij de voorplaat

Kees Quaadgras portretteerde een keizerllibelle die vlak boven het wateroppervlak zit en druk bezig is om eitjes in een waterplant te leggen. Deze plaat dient als voorproefje op de natuurlezing van Jan Katsman over libellen van 3 april 2018 in Het Groene Huis.

2	Lentewandelingen
4	Natuuracademie Minicursussen
6 7	Natuurlezingen Rubriek: Spinnen
8	Lieveheersbeestjes
10	IVN Jaarverslag 2017
14	IVN weekend - Biesbosch
16	Natuurexcursies
17	Film: Arjan's Big Year
18	Boek: Over de Regenboog
19	Rubriek: Stadsplanten

De 'Natuurkijker' is het gecombineerde blad van de KNNV-afdeling en de IVN-afdeling Amersfoort en omstreken.
Redactie: Marian Marseille, Olav-Jan van Gerwen en Kees de Heer
Email: redactie.natuurkijker@gmail.com

Het IVN en de KNNV hebben werkgroepen die zich bezig houden met onder andere vogels, vleermuizen, planteninventarisaties, natuurwandelingen, lezingen, cursussen, duurzaamheid, jeugd, ruimtelijke ordening, fotografie en bomen knotten.

IVN | www.ivnamersfoort.nl
Ruud van Nus, IVN voorzitter IVN
email: ruudvannus@live.nl
tel. 033-4623011

KNNV | www5.knnv.nl/amersfoort
Joop de Wilde, KNNV voorzitter
email: jdewilde@euronet.nl
tel: 033-4942126

FSC
www.fsc.org
MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C017135

Minicursus mossen

Woensdagavond 7 maart en zaterdagochtend 10 maart

Mossen zijn groen en ze ogen als kleine plantjes. Soms is de hele bodem in het bos er mee bedekt. Verder vinden we ze op daken met oud riet en vaak zitten bomen er helemaal mee vol. Feitelijk kunnen ze overal op groeien: op steen, op beton (belangrijk in de stedelijke omgeving) en tussen de straatstenen. Maar je ziet nooit een bloemetje, het is dus een vreemd plantje. En dan te beseffen dat er in Nederland honderden soorten voorkomen. Ongetwijfeld staan er tientallen soorten op en rond uw huis en na de cursus is uw tuin, straat en buurt een stuk interessanter geworden.

Wat heb je aan mossen? Er zijn geen mosgroenten in Nederland, maar ze hebben wel nut. Het is materiaal waarin zaden kunnen ontkiemen. Verder maken vogels er nestjes van en je komt het veel tegen in bloemstukken, waaronder kerststukjes. Tijdens de cursus wordt uitgelegd wat een mos is (wat is het verschil met een gewone plant?), welke soorten er zijn en hoe de voortplanting gaat. Tijdens de theorieles zullen een aantal soorten getoond worden en tijdens de excursie zie je ze in het veld. De cursus wordt gegeven door Jan Pellicaan (lid BLWG)

Natuuracademie minicursus Mossen
De cursus bestaat uit theorie en een excursie. De theorieavond is op woensdag 7 maart van 19.30 tot 21.30 uur in het gebouw van De Groene Belevenis, Hamersveldseweg 107 in Leusden. De excursie is op zaterdag 10 maart van 10.00 tot 12.00 uur. De locatie wordt woensdagavond bekend gemaakt.

De Natuuracademie

De Natuuracademie is een samenwerking van CNME 'Landgoed Schothorst' en de regionale afdelingen van KNNV en IVN in Amersfoort en omgeving. Voor alle cursussen geldt dat je je per email kunt je opgeven, via cnme@amersfoort.nl. Alle cursussen kosten 15 euro (inclusief koffie, thee en een handout); leden KNNV- en IVN-afdeling Amersfoort krijgen 5 euro korting.
Informatie: www.hetgroenehuisamersfoort.nl > ontdekken en leren > Natuuracademie.

Foto: Gert Lodewijk

Minicursus Uilen

Woensdagavond 21 maart en zaterdagavond 24 maart

De minicursus over uilen wordt gegeven door Rien Jans, van de Vogelwacht Utrecht. Deze cursus laat je kennismaken met de uilen van Nederland en met enkele soorten die je elders in Europa kunt tegenkomen. Op de cursusavond leer je wat een uil een uil maakt. Je leert over hun gedrag, hun geluiden, hun habitat (waar ze leven) en wat er wordt gedaan om uilen te beschermen.

Omdat de meeste uilen 's nachts actief zijn, is de bijbehorende excursie in het donker, dus 's avonds. Dat is altijd spannend. Een uil waarnemen is niet eenvoudig en het gaat doorgaans makkelijker op geluid dan op zicht.

Natuuracademie minicursus Uilen
Woensdagavond 21 maart van 19.30 tot 21.30 uur, in Het Groene Huis, Schothorsterlaan 21, Amersfoort. De excursie is op zaterdagavond 24 maart van 19.30 tot 22.00 uur. De locatie van deze excursie wordt op de cursusavond bekend gemaakt.

Minicursus vleermuizen

Woensdagavond 25 april

Vraag je de gemiddelde Nederlander eens om een aantal vogelsoorten te noemen, dan krijg je er zo een handje of twee vol. Vraag je echter hoeveel soorten vleermuizen er zijn, volgt meestal het antwoord: "Zijn daar meer soorten van dan?" Nou en of!

Hoeveel soorten hebben we in Nederland? En hoe kun je die onderscheiden? Vleermuizen zijn nachtdieren en dat maakt ze extra lastig om te herkennen, maar het is niet onmogelijk. Hoe kun je vleermuizen herkennen in het donker? En hoe zit het verder eigenlijk met de vleermuis? Wat eten ze, waar verblijven ze en hoe ziet een vleermuisjaar er uit? Als we vleermuizen willen waarnemen, hoe en waar kun je dat dan het beste doen?

Foto: Kees de Heer

Vleermuizen zijn bijzondere zoogdieren. Bovendien zijn ze uiterst nuttig en erg kwetsbaar. Tijdens de minicursus vleermuizen duiken we tijdens een theoretisch gedeelte in het mysterie van de vleermuis. Aansluitend zullen we, bij goed weer, naar buiten gaan om vleermuizen te spotten rondom het Groene Huis. De docent is Erik Broere. Hij is coördinator van de werkgroep vleermuizen KNNV-Amersfoort.

Natuuracademie minicursus Vleermuizen
woensdag 25 april van 19.30 – 21.30 uur, met theorie en aansluitend een excursie. Locatie: Het Groene Huis, Schothorsterlaan 21 Amersfoort.

Klein koolwitje; foto: Kees de Heer

Minicursus Insecten

woensdagavond 16 mei en zaterdagochtend 19 mei

De insecten zijn een klasse in het rijk der dieren. Binnen de klasse van insecten wordt ingezoomd op soorten. Een van deze soorten is het koolwitje, een alledaags vlindertje. In de biologie wordt het begrippen als 'rijken', 'klassen' en 'soorten' gebruikt. Deze begrippen worden in de cursus uitgelegd en aan de hand van veel voorbeelden inzichtelijk gemaakt. Daarmee wordt duidelijk hoe de hiërarchie van rijk naar soort in elkaar steekt. De klasse van de insecten wordt onder de loep genomen, met als bekende orden de kevers, libellen, vlinders, vliegen, enzovoorts. Wat is het kenmerkende verschil tussen een kever en een vlieg? Gaat het om het aantal pootjes of is het iets anders? Een hoofdstuk apart is de techniek van het fotograferen van insecten. Docent Jan van Asselt heeft daar veel ervaring mee en laat zelfgemaakte, schitterende foto's zien tijdens de les.

Natuuracademie minicursus Insecten
De theorieles is op woensdagavond 16 mei van 19.30-21.30 uur in het gebouw van De Groene Belevenis, Hamersveldseweg 107 in Leusden. De excursie is op zaterdagochtend 19 mei van 10.00 tot 12.00 uur.

Natuurlezingen

Natuurlezing: Kikkers padden en addergebroed

Datum: dinsdag 6 maart, 20-22 uur
Inleider: Wim de Wild (RAVON)

De paddentrek begint en ook andere reptielen en amfibieën komen weer langzaamaan uit hun winterrust. Over welke soorten dat in en om Amersfoort gaat, vertelt Wim de Wild tijdens de maandelijkse natuurlezing. Wim de Wild is regiocoördinator bij RAVON en medeauteur van de atlas over reptielen en amfibieën in de provincie Utrecht. De provincie Utrecht is landschappelijk een zeer gevarieerd. Naast de Utrechtse Heuvelrug, die hoog en droog is, vinden we er veen en rivierklei en alle overgangen tussen deze landschapstypen. Dit gevarieerde landschap is terug te zien in de rijke herpetofauna van deze provincie, die in beweging is door de komst van nieuwe soorten en het verdwijnen van andere.

Natuurlezing: Libellen in de provincie Utrecht

Datum: dinsdag 3 april, 20-22 uur
Inleider: Jan Katsman

In Nederland komen ongeveer 70 soorten libellen voor, waarvan er 54 in de provincie Utrecht zijn waargenomen. Natuurfotograaf Jan Katsman heeft van die 54 Utrechtse libellensoorten een fotogids gemaakt. Vanaf zijn jeugd is Katsman al bezig met natuur en hij fotografeert ook al heel lang landschappen, vogels en vlinders, maar dus ook libellen. Tijdens zijn lezing vertelt hij over het leven van de libellen als larve en als volwassen insect, over de bedreigingen en de kansen, over levensduur, voedsel en voortplanting. Naast de algemene informatie komen in een presentatie met mooie foto's en filmpjes de soorten aan bod die in Utrecht voorkomen.

WNA Natuurlezingen

De natuurlezingen beginnen om 20.00 uur in Het Groene Huis, Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort. De toegang is gratis (max. 70 bezoekers).

De organisatie is in handen van WNA Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort, een samenwerkingsverband van KNNV, IVN, Vogelwacht Utrecht en Gemeente Amersfoort.

Paringslus van paardenbijter, foto: Jan Katsman

Wandel excursie

'Vroege' vogeltocht in De Schammer

Kom op zaterdag 21 april vogels spotten in Schammer! Altijd al een blauwborst willen zien? Benieuwd naar de uitbundige zang van de rietzanger, of de malle snavel van een slobeend? Sluit u dan aan bij deze vogelrijke tocht door de nieuwe natuur van De Schammer. Dit is een gebied waar veel vogels zich prima thuisvoelen, door de afwisseling van plassen, moeras, bloemenweiden en jong bos. Uiteraard bekijken we ook – van een veilige afstand – de nieuwe oeverzwaluwwand die op 24 januari 2018 officieel is geopend.

Vergeet u niet een verrekijker mee te nemen en stevige wandelschoenen aan te trekken. Na afloop van de excursie kunt u genieten van een heerlijk ontbijt in Koetshuis Stoutenburg. Aanmelden is verplicht, er kunnen max 30 personen mee, honden zijn niet toegestaan.

Utrechts Landschap - Wandel excursie in de Schammer
Wanneer: zaterdag 21 april 2018
Tijd: 06.30-08.30 uur
Vertrekpunt: verzamelen om 06.20 uur op de parkeerplaatsen van de hockeyvelden aan De Schammersteeg
Kosten: 7,50 euro voor beschermers van het Utrechts Landschap; anderen 8,50 euro
Info en aanmelden: www.utrechtslandschap.nl

Spinnen in Amersfoort

Struikspin in de tuin

Tekst en foto: Henny de Bruin

Voor de meeste mensen is de kruisspin de bekendste spin, maar die kom je vooral in de zomer en herfst tegen, dus niet nu. Daarom hebben we voor deze eerste aflevering van de spinnenrubriek gekozen voor een spin die je in de winter wel tegenkomt: de struikspin.

Zoals veel spinnen komen struikspinnen alleen in het donker uit hun schuilplaats. Als je ze wilt zien, zul je dus 's avonds met een zaklampje op zoek moeten. Zelf maak ik altijd een paar close-up foto's met een simpel compact cameraatje dat op enkele centimeters afstand kan fotograferen. Ik gebruik de camera dus als een soort 'vergrootglas'. Vooral bij de kleinere spinnensoorten (van enkele millimeters) is dat een uitstekend middel gebleken om gevonden spinnen te kunnen identificeren.

Struikspin, foto: Henny de Bruin

Spinnen rond het huis

Henny de Bruin verzorgt in deze jaargang van de Natuurkijker een artikelenserie over spinnen die je thuis gemakkelijk kunt vinden, in het huis, rond het huis of in de tuin. In iedere aflevering zal hij één soort portretteren.

De struikspin heeft de wetenschappelijke naam Anyphaena accentuata. Deze soort was in 2015 Europese 'Spin van het Jaar'. In de winter zijn struikspinnen redelijk gemakkelijk te vinden: ze zitten dan vaak goed zichtbaar op een raamkozijn, een schutting of een schuurtje - vooral op plekken vlakbij een kier of barst die als schuilplaats kan dienen. Ze zitten elke avond op vrijwel dezelfde plek – alleen als het vriest zul je ze niet zien, dan blijven ze binnen. De rest van het jaar kun je ze (wat moeilijker) vinden op bladeren van struiken, vandaar hun Nederlandse naam.

Ze zijn vrij klein: tussen de 5 en 10 millimeter. Maar ze zijn nog net met het blote oog te identificeren door hun vorm en door de grijsbruine kleur met vier kleine zwarte accentjes op de rug. Die donkere vlekjes onderscheiden de struikspin van de verschillende renspinnen en zakspinnen, die er qua vorm en grootte erg op lijken.

De struikspin maakt geen web, maar zit meestal stilletjes te wachten tot er een insectje langskomt dat dan wordt gegrepen. Overdag zit het dier goed verstopt in een kleine schuilplaats van spinsel. De mannetjes zijn iets kleiner dan de vrouwtjes, ze staan er om bekend dat ze in de paartijd met hun achterlichaam op bladeren roffelen. Het zacht zoemend geluid verklaart hun Engelse naam 'Buzzing Spider'. Ik heb dat trouwens zelf nog nooit waargenomen. Het vrouwtje legt haar eieren in een opgevouwen, dicht gesponnen blad. Ze blijft zelf in de buurt ter bewaking.

Begeleiders gezocht voor lieveheersbeestjestelling

Aaibare kevers

Tekst en foto's: Kees de Heer

Lieveheersbeestjes zijn een beetje 'aaibaar'. Kinderen durven deze bolronde kevertjes wel op te pakken en daarom zijn ze uitermate geschikt voor een telproject op schoolpleinen. Dit voorjaar willen we voor de tweede keer met schoolkinderen naar keverstippen kijken. Mei is de meest geschikte periode om lieveheersbeestjes te tellen. Dankzij de stijgende temperaturen worden de kevertjes in die maand echt actief. Ze leggen eitjes, zodat je snel niet alleen volwassen kevers, maar ook larven en poppen kunt vinden.

Vorig jaar hebben we in mei en juni op twaalf verschillende scholen lieveheersbeestjes geteld en gedetermineerd. Meestal hebben we de kevers verzameld op het schoolplein; bij scholen met een kale tegelvloer zochten we een plantsoentje in de buurt. Na een korte gastles gingen alle leerlingen met loeppotjes naar buiten om kevers te verzamelen en vervolgens probeerden we de namen van alle dieren te achterhalen.

Soortenrijkdom

Het lieveheersbeestjesproject op basisscholen is te danken aan de 1000-soortentelling die we in Amersfoort hebben gehouden. Om een indruk te krijgen van de soortenrijkdom in de stad hebben we tussen 1 januari en 31 december 2016 alle soorten geturfd, van varens en paddenstoelen tot en met vogels en kevers. Tijdens de startdag kwamen de keverkenners van 'EIS Kenniscentrum Insecten' met een prachtige poster,

waarop alle lieveheersbeestjes stonden. Deze kevergroep telt maar liefst zestig verschillende soorten en kinderen stonden daar verbaasd naar te kijken.

Tijdens de 1000-soortentelling in Amersfoort zijn bijna 2700 verschillende soorten geturfd en daar zaten 22 verschillende soorten lieveheersbeestjes bij. Daardoor kwamen we op het idee om het verhaal van de soortenrijkdom te vertellen aan de hand van deze kleurrijke dieren. Kevers kun je wel een tijdje in een potje opsluiten, goed bestuderen en daarna weer buiten loslaten, zonder dat ze daar veel last van hebben. Bovendien kun je lieveheersbeestjes op allerlei planten aantreffen, dus ze zitten in vrijwel iedere tuin en op ieder schoolplein met rozenstruiken.

Kleurvariatie
Het Amersfoortse lieveheersbeestjesproject werd vorig jaar een groot succes. Twaalf basisscholen hebben meegedaan, soms zelfs met twee of drie klassen. De leerlingen gaan enthousiast tellen, ze bestuderen de gevangen kevers en ze weten doorgaans binnen een paar minuten de naam van het beestje te achterhalen.

Ons enige probleem is dat de leerlingen massaal één soort vangen, namelijk het Aziatisch lieveheersbeestje. Mijn eerste klas had twintig kevers, negentien Aziaten en een zevenstip. Een andere klas vond veertig kevers, waarvan er slechts drie geen Aziaat waren. Af en toe vangen ze een citroenlieveheersbeestje, een roomvlieklieveheersbeestje, een tweestip of een tienstip, maar dat zijn uitzonderingen. Gelukkig heeft dit kevertje een gevarieerd uiterlijk, met wisselende kleurcombinaties, dus de leerlingen hebben aanvankelijk wel het idee dat ze echt heel veel verschillende vangen. En de poster in het klaslokaal bewijst dat er wel degelijk zestig verschillende soorten zijn.

Herhaling?
We willen de lieveheersbeestjestelling graag herhalen in mei 2018. Vorig jaar hebben 12 scholen meegedaan, dit jaar willen we graag alle 25 Amersfoortse scholen de kans geven om met groep 4/5 mee te doen aan het lieveheersbeestjesproject. Daarvoor hebben we wel meer begeleiders nodig. Vind je het leuk om basisschoolleerlingen te begeleiden en heb je zin om je in de leefwijze van lieveheersbeestjes te verdiepen, meld je dan aan bij de IVN-werkgroep lieveheersbeestjes (email: keesdeheer@kpnmail.nl). Je hoeft bij de start nog geen keverspecialist te zijn: in april krijg je een uitgebreide instructie en je kunt de kunst afkijken bij de tien begeleiders van vorig jaar.

Aziatische lieveheersbeestjes zijn vaak te herkennen aan de zwarte M op hun halsschild

Aziatische veelkleurigheid

Tien jaar geleden had ik nog nooit een Aziatisch lieveheersbeestje gezien, nu is het de soort die we het vaakst tegenkomen. Deze veelkleurige kever is afkomstig uit China en Japan, maar is intussen overal in Europa ingeburgerd. Het Aziatisch lieveheersbeestje is met een lengte van 5,5 tot 8 millimeter een slag groter dan de meeste lieveheersbeestjes. Deze soort is te herkennen aan een klein deukje op de achterkant van de rugschilden, maar je hebt wel een loep nodig om dat te kunnen zien en bovendien is de deuk niet bij alle exemplaren present.

De kleur van de dekschilden is uiterst variabel. Soms is de basiskleur zwart, met een of twee oranje of rode vlekken op ieder rugschild. Vaak is de basiskleur van de rugschilden rood met negentien stippen, maar het aantal stippen kan ook veel kleiner zijn. Soms zie je alleen wat vage zwarte vlekjes op oranjerode dekschilden. De Aziatische lieveheersbeestjes met een rode basiskleur zijn nog het beste te herkennen door te letten op het halsschild, tussen de kop en de dekschilden. Het halsschild is grotendeels wit met zwarte vlekken en die zwarte vlekken hebben de vorm van een M of W.

Kevers met een luizenleventje

Veel lieveheersbeestjes leiden een 'luizenleventje'. Zowel de larven als de volwassen kevers eten vooral bladluizen, die zich in een plant hebben vastgeboord om sappen op te zuigen. Als de larve van het zevenstippelig lieveheersbeestje zich gaat verpoppen, heeft hij 200 à 600 luizen achter de kiezen. Een volwassen kever kan wel 100 bladluizen per dag op, dat zijn er pakweg drieduizend per maand.

Het Aziatisch lieveheersbeestje kan nog meer bladluizen verschalken. Het is geen wonder dat juist deze soort is ingezet bij de bestrijding van luizenplagen in kassen. Maar het gevolg is dat ontsnapte kevertjes nu werkelijk overal zijn te vinden. Het Aziatisch lieveheersbeestje is nu verreweg de meest talrijke soort. Deze kevers verorberen niet alleen bladluizen, maar ook de larven van andere bladluiseters. Daardoor zijn het tweestippelig lieveheersbeestje en andere inheemse soorten in de afgelopen tien jaar sterk achteruitgegaan.

De larve van een Aziatisch lieveheersbeestje eet naast bladluizen ook larven van kleinere lieveheersbeestjes

Het tweestippelig lieveheersbeestje is sterk achteruitgegaan tijdens de opmars van de Aziaten.

Het zevenstippelig lieveheersbeestje is de meest algemene inheemse soort

Soortzoeker lieveheersbeestjes

Het is een fabeltje dat je aan het aantal stippen de leeftijd van een lieveheersbeestje kunt aflezen. Deze kevers kunnen hooguit één keer overwinteren, dus ze worden hooguit één jaar oud. Je kunt het aantal stippen wel gebruiken om de naam van de soort te achterhalen. Het is geen betrouwbaar determinatiekenmerk, maar bij relatief veel soorten is de Nederlandse naam keurig ontleend aan het aantal stippen. Het tweestippelig lieveheersbeestje heeft doorgaans twee zwarte stippen op de rode rugschilden en het zevenstippelig lieveheersbeestje heeft steevast zeven zwarte stippen.

In Nederland komen ruim zestig verschillende soorten lieveheersbeestjes voor. De determinatie van deze kevertjes is soms een lastige klus, omdat het kleurpatroon nogal variabel is. Het aantal stippen en andere details in de tekening kunnen eveneens behoorlijk variëren. Een duidelijk overzicht van alle inheemse soorten is te vinden op de site www.stippen.nl en op de soortzoeker van www.nederlandsesoorten.nl (klik in het linkermenu op 'Soortzoekers' en dan op 'Lieveheersbeestjes van Nederland').

Jaarverslag IVN Amersfoort e.o. 2017

Het is aan het eind van het jaar altijd weer boeiend om terug te blikken en je te realiseren hoe ontzettend veel werk is verricht door de vrijwilligers van het IVN. Dit werk is nuttig, van maatschappelijk belang en is van kwalitatief goed niveau. Er bestaat een stevig frame van activiteiten die regelmatig terugkomen en door een groter publiek herkend zullen worden als typisch IVN. Ik doel hierbij op activiteiten zoals de maandelijkse natuurexcursies, de lezingen, de jeugdactiviteiten, de handen uit de mouwen en de wilgenknotters. IVN leidt mensen op met een gedegen natuurgidsenopleiding, ouders kunnen natuurouder worden en als je het wat meer staccato wilt volg je een korte cursus van de natuuracademie. En al die natuur wordt prachtig gevisualiseerd door de fotografen.

En dan is er ook nog ruimte voor nieuwe inspiratie en activiteiten. IVN volgt actief de implementatie van de Groenvisie in de gemeente Amersfoort en oriënteert zich op de energielandschappen. We zijn betrokken bij het Nationaal park de Utrechtse Heuvelrug en zijn geïnspireerd geraakt door het idee van de ontwikkeling van een Geopark Utrechtse Heuvelrug. En alsof het nog niet genoeg is, er is ook een lieveheersbeestjes project op basisscholen succesvol gestart en we willen wel participeren in de ontwikkeling van een wandel app.

Kortom: deze IVN trein is vol op stoom en moet goed op snelheid blijven in 2018. Een uitdaging hierbij is, om na het vertrek van onze redacteur, de Natuurkijker in de lucht te houden. Ik kan mij voorstellen dat u meer over de inhoud van de activiteiten van IVN Amersfoort en omstreken wilt lezen. Lees dan vooral verder in dit jaarverslag.

Ruud van Nus, voorzitter

Jaarverslag Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort (WNA)

door Anneke Abma

In 2017 organiseerde de WNA zeven lezingen in Het Groene Huis (HGH). In totaal kwamen er 386 bezoekers, een gemiddelde van 55 per lezing. Na een klein dipje in 2016, ons eerste jaar terug op het afgelegen Landgoed Schothorst, lijken we back on track. De bezoekers konden de weg van en naar HGH - al of niet georganiseerd - weer veilig vinden.

Twee lezingen betroffen verhalen over gebieden in en om Amersfoort. Die worden altijd goed bezocht. Bij de lezing van Wim de Gans over het geologisch onderzoek van de Heijligenberg en Park Randenbroek was de zaal bomvol, te vol eigenlijk (98!). Er waren veel (ook nieuwe) bezoekers uit Amersfoort-Zuid en Leusden. De andere lezing ging over het beheerplan van Natuurmonumenten voor de Eemvallei (de weidevogelgebieden, inclusief landgoed Coelhorst). Men zou verwachten veel te horen te krijgen over de lokale plannen, maar de vrij nieuwe gebiedsmanager Gradus Lemmen ging vooral in op meer algemene zaken en de op handen zijnde Streekconferentie. Hoe dan ook, verhalen uit de achtertuin blijven boeien en trekken veel publiek.

Een lokaal, maar wat specialistischer onderwerp was de lezing door Roy Kleukers van EIS Nederland over de resultaten van de 1000-soorten-telling in Amersfoort in 2016. Een zeer informatieve lezing (over de resultaten, de werkwijze van EIS, over atlasprojecten en soortenzoekers), gevolgd door korte presentaties door een aantal deelnemers en ambassadeurs (vlinders Eemland, mierenproject, natuuracademie, IVN-wandelingen). Daarna een levendige discussie over hoe we het resultaat en het besef van de waarde daarvan aan de leek kunnen overdragen. Het lieveheersbeestjes-project van Kees de Heer op basisscholen is hieruit voortgekomen! Samengevat: nuttige feedback/tips/aanvullingen/suggesties van de aanwezigen (het leek wel een Groen Café!). Geen drukbezochte lezing (met 30 bezoekers), maar wel een heel vruchtbare!

In 2017 waren er weer twee lezingen over vogels. ‘De onbekommerde spreeuw’ door Koos Dijksterhuis, - bekend van zijn dagelijkse verhaaltje over de natuur in Trouw, werd als verwacht heel druk bezocht. 2014 was het Jaar van de Spreeuw, maar nu pas konden we Dijksterhuis strikken. 2017 was het Jaar van de - Koekoek. Naar aanleiding daarvan hebben we Raymond Klaassen, van de Rijksuniversiteit Groningen, gevraagd een lezing te geven over zijn vogeltrekonderzoek. Hij liet zien hoe je met behulp van de moderne zender- en loggertechnieken de imposante

WNA lezing Heiligenberg en Randenbroek, door Wim de Gans (foto Rien Jans)

reizen van verschillende trekvogels kan volgen. Zo ook van de geheimzinnige koekoek. Een bevlogen onderzoeker met een boeiend verhaal.

Ook een bevlogen spreker was Geert de Snoo, als hoogleraar, redacteur en medeauteur betrokken bij het recent verschenen boek Agrarisch natuurbeheer in Nederland. Een actueel onderwerp. In zijn verhaal betoogde De Snoo hoe landbouwers natuurbeheer kunnen inpassen in de bedrijfsvoering en wat dit betekent voor verbreding van de landbouw. Met een aantal boeren in de zaal ontstond er een levendige discussie.

Tenslotte heeft WNA aandacht besteed aan een bijzonder burgerinitiatief: maak van de Heuvelrug een Geopark! Initiatiefnemer Marc Hofstra liet zien dat de Utrechtse Heuvelrug hoge potentie heeft om de Unesco-status van 'Geopark' te krijgen: de geschiedenis van de bodem is op veel plekken goed zichtbaar, dankzij enorme hoogteverschillen en smeltwaterdalen, stuifzanden en zwerfstenen. Amersfoort telt ook mee, aangezien het op de flank ligt van de Heuvelrug. Ons eigen WNA-lid Kees de Heer, ook landschapsgids, zette na het verhaal van Marc Hofstra de aardkundige waarden van het Amersfoorts grondgebied in het zonnetje.

De WNA bestond dit jaar uit Kees van Wegen (KNNV), Kees de Heer (KNNV, IVN), Rien Jans (Vogelwacht Utrecht, IVN), Renée van Assema (Gemeente Amersfoort, KNNV, IVN) en Anneke Abma (IVN) als werkgroepleden.

Jaarverslag Werkgroep Geopark Heuvelrug

door Kees de Heer

Enkele natuurorganisaties werken keihard aan een burgerinitiatief om van de Utrechtse Heuvelrug een Geopark te maken, dat voldoet aan de voorwaarden die de Unesco daaraan stelt. Het is de bedoeling dat niet alleen de stuwwal deze status krijgt, vanaf de Grebbeberg tot aan het Gooi, maar ook de flanken van de Utrechtse Heuvelrug. Dat betekent dat het gehele Amersfoortse grondgebied mee kan doen.

Het Geoparkplan kwam uitgebreid aan bod tijdens de natuurlezing van 3 oktober in het Groene Huis. Op deze avond hebben we een werkgroep gevormd die in de regio Amersfoort excursies gaat organiseren, waarin de aardkundige waarden van de Utrechtse Heuvelrug centraal staan. Als we overal op de stuwwal zulke landschapexcursies gaan organiseren, laten we zien dat er genoeg draagvlak is voor de status van Geopark voor de Utrechtse Heuvelrug. In de zomer van 2018 gaan we starten met een serie proefexcursies.

Jaarverslag Werkgroep Wandelingen/ Natuurexcursies

door Mary Brussee-Schiffer en Wil Schonewille

Het afgelopen jaar veranderde de naam van onze werkgroep in werkgroep Natuurexcursies, hielden we voor het eerst een vroege vogelwandeling, werden we tweemaal geïnterviewd door radio Soest, begaven we ons op Facebook en peilden we de mening van de deelnemers door middel van een vragenformulier. Tweemaal was er een gidsenoverleg. Hugo en Dick organiseerden het gidsenuitje eind september naar landgoed Oud Naarden. Ton Schockman en Arie van den Bremer hebben afscheid genomen van de gidsengroep. Nu bestaat die nog uit 12 actieve gidsen. Van beide heren is op gepaste wijze afscheid genomen. Hun kennis zal zeker worden gemist. We hopen op instroom van nieuwe gidsen vanuit de gidsenopleiding door betrokkenheid bij de opleiding en het bieden van stageplekken bij onze werkgroep.

In 2017 organiseerden we 11 publieksactiviteiten. Met uitzondering van de maand december vonden deze activiteiten plaats op de derde zondag van de maand. Alle activiteiten konden doorgang vinden en trokken rond de 30 belangstellenden. Een uitschieter vormde de juli-excursie rond Stoutenburg, uitgevoerd in samenwerking met gidsen van het Utrechts landschap. Deze activiteit trok zo'n 100 belangstellenden. De combinatie van excursie voor volwassenen in het waterwingebied in Liendert, met een aparte activiteit voor kinderen door vrijwilligers van het Huis van Bartels, bleek een formule die voor herhaling vatbaar is. Ook de jaarlijkse paddenstoelen excursie in Nimmerdor, met 80 deelnemers onder wie 10 kinderen, was een geweldig leuke wandeling met een grote variatie aan paddenstoelen.

Regelmatig zien wij deelnemers terugkomen, maar ook nieuwe gezichten beginnen hun weg te vinden. Uit de ingevulde vragenformulieren blijkt dat men enthousiast is over onze manier van gidsen en dat we door publicatie in de media, waaronder lokale bladen, website en Facebook een brede doelgroep bereiken. Alle deelnemers die hun mailadres opgeven ontvangen de aankondiging voor de excursies en informatie over de Facebookpagina.

Een aantal leden van de werkgroep neemt ook deel aan andere IVN-werkgroepen (zoals de fotowerkgroep, vleermuizen, ROM) of aan activiteiten in het Groene Huis, zoals de cursus Natuurouder, het Groen Café en Klimaat bestendige stad. Hierdoor worden kennis en kunde van de gidsen gedeeld en uitgebreid. In klein verband wordt wekelijks rondom het Groene Huis een opmerkzame wandeling gelopen en wordt viermaal per jaar de inrichting van de vitrinekast verzorgd. De samenwerking met de Waterlijn is voortgezet. En er is input gegeven aan een door het Landschappelijk Erfgoed Utrecht (LEU) nieuw te

Werkgroep Natuurexcursies

ontwikkelen klompenpad tussen Woudenberg en Leusden. Ook waren we betrokken bij de cursus Gastheer van de Heuvelrug.

Voor 2018 staan op de agenda: een interne scholing met als thema 'leven in en om het water', het ontwikkelen van landschapswandelingen in het kader van de plannen voor een Geopark Heuvelrug en het ontdekken van nieuwe gebieden die geschikt zijn voor onze publieksexcursies. Kortom, ook voor het komende jaar weer volop nieuwe uitdagingen voor de werkgroep natuurexcursies!

Jaarverslag werkgroep Jeugd

door Ina Veldhuis (namens de clubleiding, bestaande uit Elly, Madelon, Lucy, Angelina, Maria, Jolanda en de stagiaires Brigiet, Petra en Annalies)

Kijken, voelen, ruiken, rennen en ravotten….kortom: beleven! Het blijft een feest om de natuur te ontdekken en te leren kennen. De natuurclub van het IVN Amersfoort heeft met ruim 30 namen op de deelnemerslijst over belangstelling van kinderen niet te klagen. Het deelnemersaantal op de clubochtenden was helaas niet altijd zo groot: gemiddeld tussen de 12 en 20 kinderen. Lang niet alle kinderen kunnen elke clubochtend, ook kinderen hebben een volle agenda tegenwoordig!

Ondanks dat feit hebben ook in 2017 weer 9 leuke, leerzame en soms zelfs spannende clubochtenden plaatsgevonden. We begonnen in januari met het meehelpen met de vogelteldag, bij het Huis van Bartels. In februari stond het jaarlijkse knotten met de knotploeg van het IVN op het programma. In maart werd er fanatiek rommel van de straat gehaald tijdens 'NL schoon'.

In april mochten we met René de Waal van de vogelwacht Amersfoort op pad in de Schammer om vogels te spotten. René's telescoopverrekijker was natuurlijk erg interessant. Geweldig om de vogels zo dichtbij te kunnen bekijken!

De Korte Duinen waren in mei ons decor: met spelletjes rondom de zintuigen en prachtig weer was het een heerlijke ochtend. Die dag mochten we 's avonds opnieuw op pad … voor de paddentrek. Jaarlijks helpen we mee met het overzetten van de padden in park Schothorst. Altijd weer een feestje! Ons eindfeest in juni was een bijzondere: we zijn met de

Waterlijn, met onze fietsen erop, van Amersfoort naar Soest gevaren. Op de boot hadden we leuke opdrachten, zodat we goed om ons heen moesten kijken! Eenmaal van de boot zijn we door de polder teruggefietst naar Amersfoort, met onderweg diverse opdrachten. Het eindstation was Vitelli's, bij de Koppelbrug, voor een heerlijk ijsje.

Na de zomer gingen we, met een gedeeltelijk nieuwe groep kinderen, van start met het onderwerp spinnen. In oktober staken we de 'handen uit de mouwen' met Jan Oudemans, van de gelijknamige werkgroep: in Nimmerdor mochten we helpen met het trekken van jonge eikjes. In november hadden we een 'gastdocent' in de persoon van Saskia van den Muijsenberg van Bio Mimicry Nederland. Zij liet ons zien en ervaren hoe we in ons dagelijks leven gebruik maken van handigheidjes uit de natuur. Aan het eind van de ochtend mochten de kinderen zelf bedenken hoe ze hun plakje koek goed zouden kunnen beschermen tegen invloeden van buitenaf. Leuk om te zien hoe creatief er gewerkt werd met plakband, punaises, prikkers en schutkleuren!

Al met al hebben we weer een afwisselend jaar achter de rug met enthousiaste kinderen en dito begeleiding. Die begeleiding bestond uit 7 vrouwen, waarvan 3 natuurgidsen. Halverwege het jaar moest Jolanda ons helaas wegens gezondheidsredenen verlaten. Maria kwam de gelederen versterken en inmiddels zijn er ook een drietal stagiaires vanuit de natuurgidsenopleiding betrokken bij onze werkgroep. De hoeveelheid kinderen die we op een ochtend hebben, bepaalt met hoeveel begeleiding we die ochtend zijn. Dit om te voorkomen dat er meer begeleidsters dan kinderen zijn.

Tot slot is het nog leuk om te vermelden dat we in september met een behoorlijk aantal begeleiders hebben deelgenomen aan het opzetten en bemensen van buitenactiviteiten tijdens de IVN Conferentie Kind en Natuur, die gehouden werd bij het Klooster in Amersfoort. Met een deelnemersaantal van rond de 150 een behoorlijk evenement, waar we enthousiaste reacties kregen op onze kraampjes en activiteiten geschikt voor kinderen (voelen en ruiken, thee maken, reuzenbellen blazen enz.)

Jaarverslag werkgroep ROM

door Olav-Jan van Gerwen, Wil Schonewille en Paul Camps

De werkgroep ROM (Ruimtelijke Ordening en Milieu) kijkt terug op een mooi en inspirerend 2017. Laten we beginnen met onze deelname aan de werkgroep Bomenlanen. Een interessant en knap tijdrovend participatieproject van de gemeente, burgers en andere belanghebbenden, gericht op het beheer en onderhoud van drie prachtige lanen in park Schothorst: de Kersenlaan, de Rode Beukenlaan en de Eikenlaan

(Potboschlaan). De plannen voor de Kersenlaan zijn gereed en tijdens twee informatie-avonden met omwonenden en geïnteresseerden besproken. Vragen en antwoorden hebben we op de website Vitaal Park Schothorst gezet. In januari 2018 zijn de werkzaamheden in de Kersenlaan daadwerkelijk van start gegaan.

Met het bestuur en vertegenwoordigers uit enkele andere werkgroepen binnen IVN Amersfoort is gediscussieerd over de plussen en minnen van Energielandschappen (windturbines & zonneweides) binnen onze gemeentegrenzen. We waren daartoe uitgedaagd door IVN Eemland en de Stichting Behoud Eemvallei die in aanloop naar een Raadsbesluit over dit onderwerp een brief naar de gemeente ging sturen en mede-ondertekenaars zocht. "Heeft IVN Amersfoort een standpunt over energielandschappen?". We constateerden een stevig dilemma voor een groene vereniging als IVN: inzet van hernieuwbare energie om klimaatverandering tegen te gaan zouden we vóór moeten zijn, maar aan (grootschalige) energielandschappen zitten nogal wat mitsen en maren. "Als wij als groene vereniging al tegen zijn, dan wordt het nooit wat met de Parijse afspraken". We besloten als IVN nu geen standpunt in te nemen, geen brieven of petities mede te ondertekenen, dus neutraal te blijven. Immers, IVN is geen actie- of belangengroep.

Ook hebben we deelgenomen aan de netwerkbijeenkomsten klimaatbestendige stad. Er is een inventari-

satie gemaakt en vervolgens een schema opgesteld van activiteiten die het komende half jaar door de diverse deelnemers en organisaties ondernomen kunnen worden om hieraan bij te dragen. Vanuit IVN hebben we voorgesteld per wijk de klimaatbestendigheid van tuinen en openbare ruimte te inventariseren. Amersfoortse IVN-leden zullen worden benaderd om hieraan mee te werken. En niet te vergeten: we zijn nauw betrokken bij de operatie Steenbreek in Amersfoort.

Eind van het jaar hebben we besloten als ROM energie te gaan steken in de implementatie van de Groenvisie van de Gemeente Amersfoort. Bij de totstandkoming van de Groenvisie hebben we een flinke inhoudelijke input geleverd, onder andere via diverse amendementen. Maar papier is geduldig. Hoogste tijd om – samen met anderen – handen en voeten aan de visie de gaan geven. Zoals de ondertitel van de Groenvisie terecht stelt: “Samen maken we de stad schoner”. Verrassend was dat IVN West-Friesland (Hoorn) contact met ons zocht over onze ervaringen met de Groenvisie-aanpak van de gemeente en onze bemoeienis daarbij. “Kunnen we wellicht van leren voor onze regio …”

De ROM-pitch begin 2017 voor de cursisten van Natuurgidsenopleiding werd enthousiast ontvangen, leverde enkele korte snuffelbezoekjes aan een ROM-vergadering op, maar helaas geen blijvende ROM-versterking. Wie weet gaan zich nog belangstellenden melden. Bijvoorbeeld om te helpen de Groenvisie handen en voeten te geven. Een prachtige concrete klus. Wees welkom!

En tot slot: ook in 2017 waren we namens IVN Amersfoort actief in de Raad van Toezicht van de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) en in de Samenwerkende Groeperingen Leefbaar Amersfoort (SGLA).

Vol energie en groene ambitie zijn we het nieuwe jaar ingegaan!

IVN weekend in de Biesbosch

IVN-er, ga je mee??? Dit jaar verwennen we onszelf met een langweekend naar de Biesbosch, land van rivieren, kreken en killen.

Wanneer: 4, 5 en 6 mei
Locatie: De Kleine Rug, Loswalweg 1, 3315 LB Dordrecht | www.dekleinerug.nl
Prijs: 125 euro pp (all inclusive, behalve het vervoer en evt museumbezoek)

De Biesbosch

Voor de afsluiting van het Haringvliet in 1970 was de Biesbosch nog onderhevig aan de getijden en zag het landschap er altijd weer anders uit. Na de afsluiting in november 1970 werd dat grillige en onvoorspelbare karakter grotendeels aan banden gelegd.

Om het bestaan van de Biesbosch voor de toekomst veilig te stellen, is het groene labyrint in 1994 aangewezen als ‘Nationaal Park’. Het beheer richt zich op het behouden en ontwikkelen van een uitgestrekt klei-oermoeras, omringd door cultuurhistorische relicten als graslandpolders, hakgrienden en rietvelden. Waar mogelijk wordt het zoetwatergetijdenkarakter van de Biesbosch versterkt. In de wilgenbossen komen zoogdieren voor, zoals ree, bunzing en bever. Verder is de Biesbosch het domein van de kleine- en grote zilverreiger, purperreiger, roerdomp, aalscholver, blauwborst, wielewaal en ijsvogel. Bovendien is de zeearend het hele jaar in het gebied aanwezig. Momenteel beheert Staatsbosbeheer ongeveer 7600 hectare in de Biesbosch.

Bij de huidige en toekomstige natuurontwikkelingsprojecten in de Biesbosch, gestart naar aanleiding van de Deltawet Grote Rivieren, wordt nogal wat grond verzet. Boerenland wordt omgevormd naar waterland, waardoor de natuurwetenschappelijke- en recreatieve waarden van het waterrijke gebied aanmerkelijk toenemen. Voor uitgebreidere info zie o.a. http://np-debiesbosch.nl/.

De Kleine Rug

We verblijven in het natuurvriendenhuis ‘De Kleine Rug’, dat op een schiereiland ligt aan de rand van de Hollandsche Biesbosch en alleen per boot bereikbaar is. We moeten met een motorvlet worden overgezet. Het huis is misschien wat ‘cleaner’ dan anders - een voormalige boerderij die geheel gerenoveerd is - maar een fantastische locatie, leek ons! We poolen weer zo veel mogelijk en delen onderling de vervoerskosten.

Op het programma

- lezing Jacques van der Neut: ‘Van Boerenland naar Waterland’
- excursie Brabantse Biesbosch o.l.v. Jacques vd Neut

• facultatief: museumbezoek, wandeling of autotocht (vrij in te vullen)
• bevertocht en op de uitkijk naar vleermuizen
• wandeling Griendwandeling vanuit Dordts Biesboschcentrum
• kanovaren (?)

Het programma begint deze keer vrijdag om 17.00 uur met de borrel. Omdat het die vrijdag dodenherdenking is, staan we daar om 20 uur natuurlijk twee minuten bij stil. Voor de lezing hebben we Jacques van der Neut uitgenodigd. Hij is boswachter in de Biesbosch, in dienst van Staatsbosbeheer. Zijn presentatie gaat over de veranderingen, die zich de laatste 20-25 jaar hebben voltrokken in de Biesbosch. Alles heeft te maken met riviermanagement. Dit verhaal zien wij de volgende dag in levende lijve, als we met Jacques op excursie gaan.

Zaterdagmorgen beginnen we met koffie bij het Biesbosch Museum Eiland in Werkendam. Daarna houdt Jacques een korte inleiding bij een plattegrond van het gebied waar we gaan rondrijden. We zullen onderweg regelmatig stoppen en afwisselen met wandelingen. We gaan ook vogels kijken, afhankelijk van het tij. Leuk als we verrekijkers en een paar telescopen bij ons hebben. Onderweg besteden we zeker aandacht aan de visarend, die dan hopelijk weer op het vertrouwde nest aanwezig is. De middag is vrij in te vullen. Wie dat wil kan het museum bezoeken, of wandelen in de buurt, of toeren op weg naar huis.

Zaterdagavond gaan we met twee boten op bevertocht! Afhankelijk van de temperatuur is er ook een kans op vleermuizen. Met batdetector moet het determineren geen probleem zijn. Zondagochtend gaan we het Griendmuseumpad lopen, een laarzenpad door een fraai gebied van grienden, kreekjes en wilgenvloedbos op het Dordtse deel van de Biesbosch. Zondagmiddag zouden we nog kunnen gaan varen, dat hangt ook af van het weer. We hopen natuurlijk op schitterend weer. Daar gaan we voor!

Opgeven

Heb je je nog niet opgegeven en ben je ook enthousiast geworden over dit programma, dit prachtige gebied, geef je dan nu op voor ons IVN-weekend. Er zijn nog een kleine tien plaatsen beschikbaar. Opgeven kan bij Annemiek of Anneke (zie onderaan), liefst z. s.m., maar uiterlijk 7 april. Bijdrage ad 125 euro pp overmaken op rek.nr NL28 INGB 0003 33 63 16 van JMB Cornelissen.*) Degenen die meegaan krijgen kort na 7 april een email met de namen van de deelnemers en praktische informatie.

*) Door overmaking van het deelnamegeld schrijf je je definitief en onherroepelijk in en verklaar je je akkoord met de onderstaande deelnamevoorwaarden:
- deelname staat open voor leden en donateurs van de afdeling IVN Amersfoort;
- inschrijving vindt plaats op basis van volgorde van ontvangst van het deelnamegeld;
- inschrijving + betaling kan tot 7 april;
- de volgende annuleringsregeling is van toepassing: bij afmelding tot 4 weken voor het begin van het weekend wordt 75% teruggegeven, bij 3 weken 50% en bij 2 weken 25% en bij 1 week 0.

We gaan er weer een fantastisch weekend van maken! Hartelijke groet, Annemiek Cornelissen, annemiek@homan6.demon.nl, 06-16987232; en Anneke Abma, anneke.abma@kpnmail.nl, 06-33584062

Een kreek in de Biesbosch. Foto Jacques van der Neut

Natuurexcursie: Nederland zoemt

Datum: dinsdag 15 mei, 19.00-20.00 uur
Inleider: Kees de Heer

De gemeente Amersfoort doet mee met de landelijke actie 'Nederland zoemt', die aandacht vraagt voor het wel en wee van wilde bijen. Daarom organiseren we een korte natuurexcursie waarin hommels en andere wilde bijen centraal staan. We starten in het Groene Huis met een korte lezing, daarna nemen we een kijkje in de bijentuin en bij het bijenhotel van landgoed Schothorst.

Rosse metselbij, foto: Kees de Heer

Huiszwaluw, foto: Kees de Heer

Natuurexcursie: Jaar van de Huiszwaluw

Datum: dinsdag 5 juni, 19.00-20.00 uur
Inleiders: Astrid van den Broek en/of Gert Ottens (Vogelbescherming)

Het jaar 2018 is door SOVON Vogelonderzoek Nederland uitgeroepen tot Jaar van de Huiszwaluw. Daarom organiseren we een korte natuurexcursie waarin de zwaluwen centraal staan. We starten in het Groene Huis met een korte lezing, waarin we een overzicht geven van alle soorten zwaluwen in Nederland. Daarna vertrekken we (per fiets of per auto) naar een boerderij met een grote zwaluwenkolonie.

Arjan Dwarshuis reisde door veertig landen voor zesduizend vogelsoorten

Film Arjan's Big Year

dinsdag 13 maart in Filmtheater De Lieve Vrouw met nabespreking door Arjan Dwarshuis

Lukt het de jonge vogelaar Arjan Dwarshuis het wereldrecord te breken en in één jaar tijd meer dan 6000 (!) vogelsoorten te zien? Hij heeft er een film over gemaakt. Arjan's Big Year is een bijzonder verhaal over vastberadenheid en doorzettingsvermogen, over hoogte- en dieptepunten. De voice-over is van presentator Humberto Tan.

De film is te zien in filmtheater De Lieve Vrouw in Amersfoort, vooralsnog op 3, 4 en 13 maart, mogelijk vaker. De voorstelling op dinsdag 13 maart is een special. Op uitnodiging van de Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort is dan Arjan Dwarshuis himself na afloop van de film aanwezig voor een nabespreking en om vragen te beantwoorden uit de zaal. De Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort is een samenwerkingsverband van KNNV, IVN, Vogelwacht Utrecht en Gemeente Amersfoort.

Check voor de tijden en tickets www.lievevrouw.nl

Om het wereldrecord te breken bezocht Arjan Dwarshuis in 2016 ruim veertig landen. Hij bewandelde de hoogste bergketens, de heetste woestijnen en de meest afgelegen tropische regenwouden. De film volgt Arjan op zijn zoektocht en laat prachtige beelden zien van kleurrijke vogels en indrukwekkende landschappen. Daarnaast is er aandacht voor het verwoestende effect dat de mens heeft op de natuur en er komen diverse lokale natuurbeschermers aan het woord met soms hoopgevende succesverhalen die het tij kunnen keren.

Tijdens zijn 'Biggest Year' zamelde Arjan geld in voor het Birdlife Preventing Extinctions Programme dat ten doel heeft het uitsterven van alle wereldwijd bedreigde vogelsoorten te voorkomen door in een vroeg stadium allerlei innovatieve, actieve en effectieve methoden in te zetten. Arjan Dwarshuis gaat daarmee door tot hij € 100.000 heeft ingezameld. Hij is blij met iedere hulp om zijn doel te bereiken. Doneren kan via https://arjandwarshuis.com/donate

Arjan's Big Year was genomineerd voor een award in de categorie: 'Newcomer Award' van het Wildlife Film Festival Rotterdam (WFFR).

Spiksplinternieuwe natuurboeken

Over de regenboog

Waarom heeft de regenboog de vorm van een boog? Hoe groot is een regenboog eigenlijk? Hoe krijg je een dubbele boog en waarom is de kleurenvolgorde bij die tweede boog andersom? Als je meer wilt weten over de natuurkunde achter de regenboog, dan kun je je voordeel doen met het handzame boekje 'Over de regenboog' van Janneke Schenk. Zij is bioloog en grafisch vormgever. Met tientallen duidelijke figuren vertelt zij alle verhalen over de regenboog en over allerlei andere lichtverschijnselen. De corona om de zon, glorie, heiligenschijn en de meest voorkomende halo's, alles komt aan bod.

De regenboog is verreweg het meest bekende lichtverschijnsel aan het firmament. Jonge kinderen weten al dat je extra moet oppassen als het begint te regenen, terwijl de zon nog schijnt. Je moet dan 'aan de andere kant' kijken. Want als de zon niet te hoog staat, kunnen we teruggekaatste lichtstralen zien. Precies tegenover de zon zie je een lichtboog, doordat waterdruppels als spiegeltjes fungeren. De lichtstralen worden weerkaatst door de 'achterwand' van de druppels.

Maar er zijn ook lichtstralen die wel twee keer in de waterdruppels reflecteren, voordat ze op ons netvlies belanden. Als dat in voldoende mate gebeurt, zien we juist boven de 'gewone' regenboog nog een tweede boog, de zogenaamde 'bijboog'. De donkere zone tussen de twee bogen heet 'de band van Alexander', genoemd naar zijn ontdekker, Alexander van Aphrodisius (200 na Christus), die dit lichtverschijnsel als eerste beschreef. De zone tussen de twee bogen oogt donkerder, omdat van daaruit geen strooilicht ons oog bereikt. Alleen daar zie je de normale kleur van de lucht.

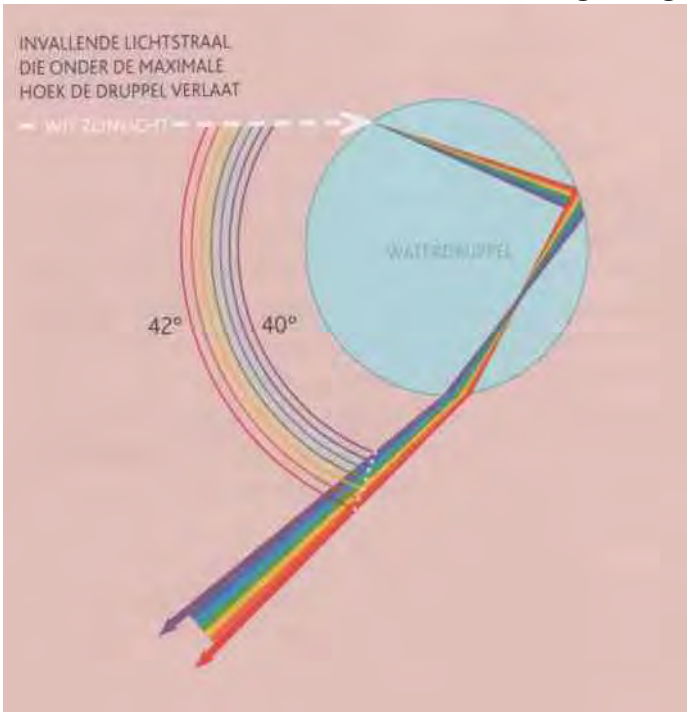

Janneke Schenk illustreert haar boek met duidelijke figuren

Waterdruppels breken het licht

De kleuren van de regenboog zijn te danken aan de breking van het licht. Omdat de lichtstralen zowel bij het naar binnen dringen als bij het verlaten van de waterdruppels worden gebroken, is een regenboog een bijzonder kleurrijk verschijnsel. De waterdruppels fungeren namelijk als prisma: de brekingsindex varieert met de golflengte en daarom zien we onder verschillende hoeken verschillende kleuren. Bij de hoofdregenboog zit het rood aan de buitenkant en het violet aan de binnenzijde. Bij de zwakkere bijboog zitten de kleuren juist in de omgekeerde volgorde.

Gemiddeld tweehonderd keer per jaar is het raak, ergens in Nederland. Zo'n beetje om de andere dag is de zon omgeven door een mooie ring. Doorgaans is deze kring keurig rond, waarbij de zon precies in het middelpunt staat. Een 'kring om de zon' ontstaat door breking van het zonlicht in een wolk van ijskristalletjes. Zoals de regenboog verschijnt als zonlicht wordt weerkaatst en gebroken in waterdruppels, zo verschijnt een kring wanneer het zonlicht wordt gebroken terwijl het door zeskantige ijskristallen schijnt.

Het boekje van Janneke Schenk geeft natuurgidsen meer dan genoeg vertelstof over regenbogen, halo's en allerlei andere boeiende lichtverschijnselen…
Kees de Heer

Nieuw boek

Over de regnboog
Auteur: Janneke Schenk
Fontaine Uitgevers, 2017. 288 p.

Stadsplanten in Amersfoort

Vroegeling: klein en verrassend

Tekst en foto: Joop de Wilde

Het is niet zo verbazingwekkend dat het eenjarig plantje ‘vroegeling’ deze naam heeft gekregen. Het plantje staat als één van de eerste vroeg in het voorjaar al in bloei. Ook vindt de ontwikkeling van het plantje al in de herfst van het voorgaande jaar plaats. De zaden ontkiemen al in het najaar en daaruit ontstaat een plat op de grond liggende rozet. Pas na de winter, in het vroege voorjaar, verschijnen er bloemstengels.

De eerste bloeiende plantjes worden al begin februari gevonden. Je moet wel even bukken, want de bloemstengel is vaak niet groter dan zo’n anderhalve centimeter. Maar omdat er nauwelijks andere plantjes in bloei staan en de vroegeling massaal aanwezig is, valt je oog wel onmiddellijk op de rijkelijk aanwezige kleine witte bloempjes. Als het gaat om aandacht, is de grootste concurrent in deze tijd van het jaar de kleine veldkers. Als je van anderhalve meter hoogte op het plantje neerkijkt, is het moeilijk onmiddellijk vast te stellen of je te maken hebt met de kleine veldkers of vroegeling. Het is echter vrij eenvoudig het verschil vast te stellen. Het is een kwestie van diep bukken en kijken naar de bladvorm, vooral naar de rozet van waaruit de bloeistengel opstijgt. Bij de vroegeling zien we een rozet die bestaat uit platliggende ovale blaadjes. Bij de kleine veldkers is er ook sprake van een rozet, maar die bestaat uit meerdere stengels waaraan vele kleine blaadjes tegenover elkaar aan de stengel groeien.

Wie goed naar de bloempjes kijkt, ziet ook grote verschillen als ze open zijn. Bij de vroegeling lijkt het om acht witte kroonblaadjes te gaan. Als je echter goed kijkt, zie je dat het om vier kroonbladeren gaat die diep ingesneden zijn. Bij de kleine veldkers gaat het duidelijk om vier, niet ingesneden witte kroonblaadjes. Deze twee planten behoren beide tot de kruisbloemenfamilie.

De vruchten van vroegeling zijn houwtjes, waarbij de zaden gescheiden worden door een tussenschot in de vrucht. Als de vruchten open zijn gesprongen en de zaden er uit zijn gevallen, blijven de witte tussenschotjes over. Daardoor valt het plantje ook in die periode onmiddellijk op. Het is ook zeer de moeite waard met een goede loep te kijken naar de haartjes op het blad van de vroegeling. Zulke mooie sterharen zie je niet iedere dag…

Stadsplanten: urbane flora van Nederland

Op de website www.stadsplanten.nl worden allerlei stadsplanten geportretteerd. Joop de Wilde plaatst op deze site zeer regelmatig bijdragen over ‘Stadsplanten in Amersfoort’. Hij geeft vooral aandacht aan planten die algemeen voorkomen in een bepaalde tijd van het jaar. Dat geeft de grootste kans dat de beschreven plant op dat moment eenvoudig in de eigen omgeving gevonden kan worden. Daarnaast meldt Joop de Wilde natuurlijk ook vondsten van bijzondere, zeldzame planten.

Vroegeling; foto: Joop de Wilde

LABRIE heeft voor elke schilderklus, de juiste verfbus!

LABRIE

verf - behang - glas
kunstschildersmaterialen

Leusderweg 113-115 * Amersfoort *
Tel: 033 461 37 77

Natuurwinkel Amersfoort

EEN WAAR PARADIJS VOOR DE BIO-LIEFHEBBER !

Van alle biomarkten thuis!

Aardappelen, groenten, fruit en geitenkaas uit de streek.
Maar ook vers afgebakken Vlaams brood en kleinbrood.

EN ‘NATUURLIJK’ HOG VEEL MEER!

Bio voor de complete maaltijd en voor milieuvriendelijke was- en reinigingsmiddelen, verzorgingsproducten, cosmetica, etc.
Bijzonder uitgebreid assortiment biowijnen, met wijnen die het omfietsen waard zijn!

natuur WINKEL

Leusderweg 27,
3811 NK Amersfoort
tel 033-4622432,
fax 033-4622564
e-mail:
nawiamersfoort@gmail.com

Openingstijden;
ma t/m vr 8.00 -19.00
za 8.00 -18.00

Sandd
Port betaald
Port payé

INDIEN ONBESTELBAAR:
VAN OSTADEPLEIN 23, 3817 PK AMERSFOORT

Werkzaterdagen Nimmerdor

Het einde van ons werkseizoen in Nimmerdor nadert. Er rest nog slechts een zaterdag: 17 maart. Alle reden voor een goede eindspurt van onze werkzaamheden, grijp je kans!

Aanmelding is gewenst, via email ouqu@planet.nl. Graag voorzien van een telefoonnummer, zodat we de werkdag bij beestenweer kunnen afblazen. Maar als het koud is, maakt het werk je lekker warm. Ook een klein drupje regen deert ons niet. Ik reken weer op een goede opkomst. Tot zaterdag.
Jan Oudemans

Groencafé in het Groene Huis

Groencafé op iedere laatste woensdag van de maand
Samen, eten, gezellig en groen. Dát zijn de trefwoorden van het Groencafé, de plek waar je die andere Amersfoorters tegenkomt met groene interesses, wensen en plannen.

Het Groencafé is iedere laatste woensdag van de maand tussen 17.00 en 19.00 uur, altijd in Het Groene Huis op Landgoed Schothorst. Op het programma staan een inloopspreekuur voor groene vragen, allerlei pitches, een zwerfkast voor groene boeken en catering van De Nieuwe Graanschaar.

De eerstvolgende vier data zijn:
28 maart, 25 april, 30 mei en 27 juni 2018.

Wil jij ook een keer op de Groene Zeepkist?
Tijdens het Groencafé kan iedereen spontaan op de groene zeepkist stappen en een groen onderwerp inbrengen. Voor een pitch van circa minuten hoef je je van te voren niet aan te melden. Voor een presentatie van maximaal vijf minuten liever wel. Aanmelden kan via email: cnme@amersfoort.nl.

Het IVN

Het IVN, Instituut voor natuur- en milieu-educatie en duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer (kennis over) natuur en een betere kwaliteit van het milieu.
Verspreid over Nederland heeft het IVN zo'n 170 plaatselijke afdelingen en een aantal regionale consulentschappen. Meer dan 25.000 leden zetten zich actief in voor de natuur en het milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.
Minimum bedragen contributie: actief lid € 24,-, gezinslid € 5,-, donateur € 10,- en jeugdlid € 12,-.
Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Mens en natuur. Plus viermaal per jaar de lokale uitgave De Natuurkijker. Plus digitale nieuwsbrieven, ook onder de naam De Natuurkijker.
Voorzitter Ruud van Nus, tel 033-4623011, email ruudvannus@live.nl
Meer informatie: www.ivnamerfoort.nl

ivn beleef de natuur!

KNNV vereniging voor veldbiologie

De KNNV

De KNNV, Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, is een vereniging voor veldbiologie en houdt zich actief bezig met natuurbeleving, natuurstudie en natuurbescherming. Onder de leden zijn zowel vakmensen als liefhebbers die meer willen weten.
De KNNV verzorgt excursies en lezingen, kampen en reizen, en inventariseert natuurgebieden. Leden ontvangen het landelijke verenigingsblad Natura dat viermaal per jaar verschijnt, met informatieve artikelen over natuur, natuurbescherming, boekbesprekingen en nieuws uit de vereniging. KNNV-leden krijgen korting op boeken uit de eigen KNNV uitgeverij. Het lidmaatschap van de vereniging kost 28 euro per jaar voor leden, en 14 euro voor huisgenootleden. Donateurs betalen minimaal 10 euro per jaar. IBAN KNNV Amersfoort is NL05 INGB 0000646241.
Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Natura, plus viermaal per jaar de lokale uitgave De Natuurkijker. Plus digitale nieuwsbrieven, ook onder de naam De Natuurkijker.
Voorzitter: Joop de Wilde, tel. 033-4942126, email jdewilde@euronet.nl
Meer informatie: www.knnv.nl afdeling Amersfoort e.o.